

rek megőrzése és bemutatása feltétlenül indokolt, amely helyreállításuk során valósulhat meg.

Az egykori bástyasétány alatt feltártuk az Árpád-kori városfal maradványait és a városfalhoz tartozó félköríves tornyot. A torony falai 2–5 méteres magasságban állnak, az eddig feltárt városfaltornyok között az egyik legjobb állapotú. A toronyhoz hozzáépítve tártuk fel szintén igen jó állapotban az Anjou-kori eredetű második városfalat. Végül a mai várfal magját ezen a szakaszon (a toronytól északra) egy török kori eredetű harmadik városfal alkotja. Mindezen városfalak műemléki védelemmel élveznek és feltétlenül indokolt bemutatásuk is.

Az egykori főhercegi palota úgynevezett luxusistállójának, valamint kerítésépítményének 20. századi falai elbonthatók.

BENCZE ZOLTÁN – B. NYÉKHELYI DOROTTYA –
MAGYAR KÁROLY – VÉGH ANDRÁS

38. Budapest I., Dísz tér 17.

Á, Kk, Kű

A Dísz tér, Színház utca, Szent György utca és volt Honvédelmi Minisztérium által határolt volt Honvéd Főparancsnokság épületében az udvaron kívül 34 pincehelyiséget sikerült feltárni. Az intenzív újkori beépítettség miatt a középkori házaknak és telkeknek jórészt csak a sziklába vágott objektumai maradtak meg, így egy-két pincerészlet, továbbá kutak és hulladékgyödrök. A középkori város szerkezetét ezen a részen két észak-déli irányú utca határozta meg. A két utca által közrefogott középkori középső háztömb az északi, a keleti és a nyugati oldalon is túlnyúlt a mai épülettömbön. A terület DK-i felében sikerült egy középkori pince hosszabb szakaszát feltárni, amelybe négy lépcső vezetett le. Fekete színű, hamus és szemetes középkori járósíntjén nagy mennyiségű 15. századi kancsó- és pohártöredéket találtunk. Egy másik középkori pincét a főparancsnokság épülete előtti járda alatt, a Ny-i oldalon találtunk meg. A K-Ny-i irányú pincelejártnak szerencsésen megmaradt az összes lépcsőfoka, a lépcsők feletti téglaboltozat indítása és a bejárat íves ajtónyílása is. A pince belső tere teljesen fel volt töltve. A középkori házakhoz tartozó kutakat és hulladékgyödröket is sikerült feltárni, amelyek közül háromban a víz konzerváló hatásának köszönhetően nagy mennyiségű szerves anyag is megmaradt. A 27-es pincehelyiség középkori pincerészletének sziklába vágott kútjában a szerencsésen megmaradt fa- és bőrtárgyak mellett a vizes, iszapos földből mintegy 100 000 darab növényi mag is napvilágra került, többek között köles, zeller, kapor, továbbá cseresznye, dió, füge, görögdinnye, körte, meggy, naspolya, szilva, szőlő. A házilag termesztett gyümölcsök mellett szép számmal voltak az anyagban vadon termő gyümölcsök is, így húsos som, mogyoró, erdei szamóca, kökény és hamvas szeder.

Munkatárs: Mester Edit, archeobotanika: Gyulai Ferenc.

BENCZE ZOLTÁN

39. Budapest I., Toldy Ferenc utca 8–10. –

Szabó Ilonka utca 7.

Kö, Kk

Nevezett telken a Collegium Budapest megbízásából végeztünk feltárást, mert a telekre apartmanházat szándékoztak építeni. A kutatás az 1997. évi feltárás folytatása volt.

A régészeti feltárás az alapozási és támfal erősítési munkákkal párhuzamosan folyt. Mivel a telek a meredek hegyoldalon helyezkedik el, és a szomszédos házat egy forrás is alámosta, komoly statikai problémák adódtak. Ezért nem lehetett teljes mélységig mindent feltárni, ugyanis talpszint alá nem mélyíthettünk.

A telken egy, a 14. században épült faszervezetes épület állt, amelynek mintegy 6 méter hosszú tölgyfa gerendáit sikerült feltárnunk. Sajnos a pontos alapterületét nem ismerjük, mivel az épület keleti homlokzata a mai utca alatt található. Az épülethez tartozott egy szintén gerendavázás kút is, valamint két gabonátároló verem, és egy lesüllyesztett hordóból készült kút/tárolóhely. Az épület a 15. század folyamán pusztult el. Ezután a terület némiképp átrendeződött, egy felsőbb telekhez egy terasztartó támfalat építettek. A 14. század elején mindent visszabontottak és elplaníroztak. Ezután kezdtek erre a helyre temetkezni egészen a 17. század végéig. Összesen 105, zömében koporsós, melléklet nélküli sírt tártunk fel.

A telek védelemmel továbbra is indokolt, mivel az új épület talpszintje alatt régészeti rétegek maradtak meg.

KOVÁCS ESZTER

40. Budapest II., Bem J. u. 3. – Feketesas u. 4.

Ró, Á, Kk, Kű

A Margithíd irodaház építésekor, a STRABAG Hungária Építő Rt. megbízásából végeztünk leletmentő ásatást. Sajnos a munkák a már megkezdett építkezés leállításával kezdődtek és mindvégig azzal párhuzamosan folytak. Így a régészeti terület teljes feltárása nem kerülhetett sor, csak néhány ponton tudtuk az alapozási mélység alatti régészeti jelenségeket megfigyelni.

A római korban a terület jelentőségét egymással szorosán összefüggő két fő tényező határozta meg: a szóban forgó területtől délre elhelyezkedő 1. századi ala (lovasszázados) tábor (a Csalogány utca – Fő utca – Horváth utca által határolt terület) és a birodalmi határ mentén futó fő kereskedelmi és hadi út (a Fő utca nyugati oldalán), mely a katonai táborokat összekötötte. A tábor polgári település, az ún. vicus övezte, melynek nyugati szélét a Horváth utcában előkerült római kimenekző jelzik. A limes-út mentén temető húzódott (Corvin tér, Császárfürdő). A lakott terület 4. századi elnéptelenedését mutatják a feltárások során előkerült sírok, melyeket a korábban használt épületek romjai közé ástak be (például a Medve utcában).

A kutatott terület közvetlen környékéről a következő római kori lelőhelyek ismertek. A limes-út és fürdő

épület részletei a Királyfürdőtől északra, épület- és járósíntek a Medve utca 38–40-ből. A limes-útból kiágazó kelet-nyugati irányú út egy szakasza került feltárássra a Tölgyfa utca 24. számú telekről.

A leletmentés során a terület északnyugati negyedében húzódott kutatóárkainkban 1. századi agyagfal omladékos réteget figyeltünk meg, felette későbbi periódus köves szintje került dokumentálásra. Az építési terület északkeleti sarkában, a markoló által kiszedett felületen egy íves falalpozás került napvilágra, északi oldalán támpillérrel. Sajnos a hozzá tartozó szinteket az újkori bolygatások elpusztították. Jellege alapján azonban valószínűsíthető, hogy római kori épület maradványaihoz tartoztak, melyek nagyobb része a mai Feketesas utca alá húzódik. A terület középső és keleti sávjában temető részlete került feltárássra. A feltárt hét sír kivétel nélkül csontvázas volt. Tájolásuk egy kivételével észak-déli irányú. Többségük téglasír, de előkerült egyszerű gödörsír is. Némelyik gazdag melléklettel rendelkezett. Említésre méltó még egy különleges formájú csont amulett. A temető kiterjedésének tisztázására nem volt módunk, mivel az alapozási síkkal a terület legnagyobb részén nem érték el ezt a mélységet. Egy felületen azonban megfigyelhető volt a sírok szabályos, soros elrendezése. Ettől délre feltárt kelet-nyugati irányú útrészlet talán a parcella déli szélét jelzi. A fentiekén kívül még néhány gödör- és kemencerészlet került dokumentálásra, de sajnos ezeknek sem teljes kiterjedését, sem összefüggéseit nem volt módunk tisztázni.

A kutatások igazolták, hogy a terület a római korban az 1–4. századig használatban volt. A rétegtani megfigyelések a környező telkeken várható további kutatásokhoz szolgáltatottak fontos adatokat.

A területet a középkor folyamán már a 11. századtól lakták, és a Jenői rév mellé települt vásárhely (Gézavására) volt. A Felhévíz nevet a 12. század során kaphatta a hely tövében fakadó melegvízű forrásokról.

A Bem József utca – Tölgyfa utca – Feketesas utca által határolt rész a település déli, szórványosan beépített része volt. Az Árpád-korra (szórvány kerámián és pénzen kívül) egy kelet-nyugati irányú, kisebb kövekkel kirakott út datálható, amelyet a 14. századig használhattak. (Az egyik, szintén kelet-nyugati irányú római kori útról feltételezhetjük, hogy még az Árpád-korban is használták. Ez az út az ásatási terület déli részén helyezkedett el, és a korai időszakban határ is lehetett a Víziváros és Felhévíz között.)

A késő középkorból számos kemence és tűzlelőhely (közülük az egyik tapasztásába vasszöveget keverték), valamint hulladékgyödör került elő a telek északi feléből. A terület északnyugati sarkában előkerült gödörbe az edénytöredékeken kívül egy 15. századi, mázatlan, szürke, tál alakú kályhaszemekből álló kályha nagy darabjait és tapasztását dobták ki. Ez a közelben álló, komolyabb lakóépületre utal. A telek déli fele egészen más képet mutat. Déli irányban a felszín természetesen lejt. Ez a rész a 14–15. század során szürke agyaggal beisz-

polódott, feltöltődött 1–1,5 méter vastagságban. Ebből az időszakból ezen a részen objektum nem került elő.

A török hódoltság korai szakaszában mintegy 1 méter vastag feltöltés keletkezett. A feltöltésből származó legérdekesebb tárgyak egy mesterjegyes ónozott réz talpastál és egy feliratos kínai porceláncsésze. A terület déli részéről előkerült egy mázatlan, tál alakú és szintén mázatlan, hagyma alakú kályhaszemekből álló kályha kidobott maradványa, amely a 17. század első felére keltezhető.

Ebbe a feltöltésbe ásták bele a későbbi török kori objektumokat. Nagyméretű hulladékgyödrök, árkok részletei (amelyek Buda egyik ostromának futóárkai lehetnek) és hét nyugat-keleti tájolású, melléklet nélküli, koporsós sír került elő.

H. KÉRDŐ KATALIN – KOVÁCS ESZTER

41. Budapest II., Tölgyfa utca 3. – Henger u. 2.
Ró, Kö

A telken a Margit Palace Kft. megbízásából szondázó kutatást végeztünk a rétegtani viszonyok tisztázására. A kijelölt kelet-nyugati irányú kutatóárok nyugati szakaszában a remíz alatti mélypincék a régészeti jelenségeket elpusztították. Az árok keleti részében szintén egy újkori épület alapjaira bukkantunk. Alatta azonban földbe rakott törtköves falakat tudtunk megfigyelni. Egy feltehetőleg ugyanehhez az épülethez tartozó falrészlet dokumentáltunk a kutatóárok középső szakaszának északi metszetében. Ez az épület lehetséges, hogy középkori, de korát, kiterjedését és funkcióját a későbbi kutatásoknak kell tisztázni. Dokumentálásra került még két középkori tüzelőhely és két köves járósínt. A római korból objektum nem került elő, de kultúrréteg megfigyelhető volt. A középkori jelenségek a mai felszíntől 1,5–3 méter között vannak.

H. KÉRDŐ KATALIN – KOVÁCS ESZTER

42. Budapest II., Zsigmond tér 5–7.
Kö, Ú

A több, mint 3000 m² nagyságú terület feltárással kutatási terveinkben Szentjakabfalva középkori településének nyomait, a Szépvölgyi ároknak, mint középkori határjelnek a meghatározását és a római limes-út esetlegesen területünkre benyúló részének feltárássát tűztük ki célul. A telek É-i környezetében korábban folytatott feltárássok eredményei, és a domborzati viszonyok alapján, a régészeti jelenségeket 2,5–3 m mélységtől vártuk a Ny-i oldalon, és jelentős mélyüléssel számoltunk a K-i rész felé. Mivel ez a helyzet a feltárássok felületi lehetőségeit jelentősen lecsökkentette volna, illetve az épített építési munkálatait is túlzott mértékben nehezítette volna, ezért megállapodásunk értelmében a felületi régészeti kutatást a terület statikai megerősítése után, azaz az épület alapját jelentő 60 cm széles résfal megépítését követően fogjuk megkezdeni.